

1383/3364 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَوَّلَ مَا اتَّخَذَ النِّسَاءُ الْمِنْطَقَ مِنْ قَبْلِ أُمِّ إِسْمَاعِيلَ، اتَّخَذَتْ مِنْطَقًا لِتُعْفِيَ أَثَرَهَا عَلَى سَارَةِ، ثُمَّ جَاءَ بِهَا إِبْرَاهِيمُ وَبَابِنَهَا إِسْمَاعِيلَ وَهِيَ تَرْضِعُهُ، حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ، عِنْدَ دَوْحَةٍ، فَوْقَ زَمْرَمٍ فِي أَعْلَى الْمَسْجِدِ، وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ، وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ، فَوَضَعَهُمَا هُنَالِكَ، وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ، وَسِقَاءً فِيهِ مَاءٌ، ثُمَّ قَفَى إِبْرَاهِيمُ مِنْطَقًا، فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ، فَقَالَتْ: يَا إِبْرَاهِيمُ، أَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتَّكِنُ بِهَذَا الْوَادِي، الَّذِي لَيْسَ فِيهِ إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ؟ فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ مِرَارًا، وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَيْهَا، فَقَالَتْ لَهُ: اللَّهُ الَّذِي أَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: إِذَا لَا يُضَيِّعُنَا، ثُمَّ رَجَعَتْ، فَانْطَلَقَ إِبْرَاهِيمُ حَتَّى إِذَا كَانَ عِنْدَ التَّنْبِيَةِ حَيْثُ لَا يَرُونَهُ، اسْتَقْبَلَ بِوَجْهِهِ الْبَيْتَ، ثُمَّ دَعَا بِهِؤَلَاءِ الْكَلِمَاتِ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ: { } ز ث ز حَتَّى بَلَغَ ز. [إبراهيم: 37]، وَجَعَلَتْ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ تَرْضِعُ إِسْمَاعِيلَ وَتَشْرَبُ مِنْ ذَلِكَ الْمَاءِ، حَتَّى إِذَا نَفَدَ مَا فِي السِّقَاءِ عَطِشَتْ وَعَطِشَ ابْنُهَا، وَجَعَلَتْ تَنْظُرُ إِلَيْهِ يَتَلَوَّى، أَوْ قَالَ: يَتَلَبَّطُ، فَانْطَلَقَتْ كَرَاهِيَةً أَنْ تَنْظُرَ إِلَيْهِ، فَوَجَدَتْ الصِّفَا أَقْرَبَ جَبَلٍ فِي الْأَرْضِ يَلِيهَا، فَقَامَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ اسْتَقْبَلَتْ الْوَادِي تَنْظُرُ هَلْ تَرَى أَحَدًا، فَلَمْ تَرَ أَحَدًا، فَهَبَطَتْ مِنَ الصِّفَا حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ الْوَادِي رَفَعَتْ طَرْفَ دِرْعِهَا، ثُمَّ سَعَتْ سَعْيَ الْإِنْسَانِ الْمَجْهُودِ حَتَّى جَاوَزَتْ الْوَادِي، ثُمَّ أَتَتْ الْمَرْوَةَ، فَقَامَتْ عَلَيْهَا وَنَظَرَتْ هَلْ تَرَى أَحَدًا فَلَمْ تَرَ أَحَدًا، فَفَعَلَتْ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَذَلِكَ سَعْيُ النَّاسِ بَيْنَهُمَا. فَلَمَّا أَشْرَفَتْ عَلَى الْمَرْوَةِ سَمِعَتْ صَوْتًا، فَقَالَتْ: صَهٍ - تُرِيدُ نَفْسَهَا - ثُمَّ تَسَمِعَتْ، فَسَمِعَتْ أَيْضًا، فَقَالَتْ: قَدْ أَسْمَعْتُ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ غَوَاثُ، فَإِذَا هِيَ بِالْمَلِكِ عِنْدَ مَوْضِعِ زَمْرَمَ، فَبَحَثَ بِعَقْبِهِ، أَوْ قَالَ: بِجَنَاحِهِ، حَتَّى ظَهَرَ الْمَاءُ، فَجَعَلَتْ تُحَوِّضُهُ وَتَقُولُ بِيَدَيْهَا هَكَذَا، وَجَعَلَتْ تَعْرِفُ مِنَ الْمَاءِ فِي سِقَائِهَا وَهُوَ يُفُورُ بَعْدَ مَا تَعْرِفُ. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَرَحْمُ

اللَّهُ أُمَّ إِسْمَاعِيلَ، لَوْ تَكَّتْ زَمْزَمَ - أَوْ قَالَ: لَوْ لَمْ تَعْرِفْ مِنَ الْمَاءِ - لَكَانَتْ زَمْزَمُ عَيْنًا مَعِينًا. قَالَ:
فَشَرِبْتُ وَأَرْضَعْتُ وَلَدَهَا، فَقَالَ لَهَا الْمَلَكُ: لَا تَخَافُوا الضَّيْعَةَ، فَإِنَّ هَا هُنَا بَيْتَ اللَّهِ، يَبْنِي هَذَا الْعُلَامُ
وَأَبُوهُ، وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضَيِّعُ أَهْلَهُ، وَكَانَ الْبَيْتُ مُرْتَفِعًا مِنَ الْأَرْضِ كَالرَّابِيَةِ، تَأْتِيهِ السُّيُولُ، فَتَأْخُذُ عَنْ
يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ، فَكَانَتْ كَذَلِكَ حَتَّى مَرَّتْ بِهِمْ رُقَيْقَةُ مِنْ جُرْهُمَ، أَوْ أَهْلُ بَيْتِ مَنْ جُرْهُمَ مُقْبِلِينَ مِنْ
طَرِيقِ كَدَاءٍ، فَتَزَلُّوا فِي أَسْفَلِ مَكَّةَ، فَرَأَوْا طَائِرًا عَائِفًا، فَقَالُوا: إِنَّ هَذَا الطَّائِرَ لَيَدُورُ عَلَى مَاءٍ، لَعَهْدُنَا
بِهَذَا الْوَادِي وَمَا فِيهِ مَاءٌ، فَأَرْسَلُوا جَرِيًّا أَوْ جَرِيَّتَيْنِ فَإِذَا هُم بِالْمَاءِ، فَرَجَعُوا فَأَخْبَرُوهُمْ بِالْمَاءِ فَأَقْبَلُوا،
قَالَ: وَأُمُّ إِسْمَاعِيلَ عِنْدَ الْمَاءِ، فَقَالُوا: أَتَأْذِنِينَ لَنَا أَنْ نَنْزِلَ عِنْدِكَ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، وَلَكِنْ لَا حَقَّ لَكُمْ
فِي الْمَاءِ، قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَأَلْفَى ذَلِكَ أُمَّ إِسْمَاعِيلَ وَهِيَ تُحِبُّ الْإِنْسَ.
فَنْزَلُوا وَأَرْسَلُوا إِلَى أَهْلِيهِمْ فَزَلُّوا مَعَهُمْ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِهَا أَهْلُ أَبْيَاتٍ مِنْهُمْ، وَشَبَّ الْعُلَامُ، وَتَعَلَّمَ
الْعَرَبِيَّةَ مِنْهُمْ، وَأَنْفَسَهُمْ وَأَعْجَبَهُمْ حِينَ شَبَّ، فَلَمَّا أَدْرَكَ زَوْجُوهُ امْرَأَةً مِنْهُمْ، وَمَاتَتْ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ،
فَجَاءَ إِبْرَاهِيمُ بَعْدَ مَا تَزَوَّجَ إِسْمَاعِيلُ يُطَالِعُ تَرْكَنَهُ، فَلَمْ يَجِدْ إِسْمَاعِيلَ، فَسَأَلَ امْرَأَتَهُ عَنْهُ فَقَالَتْ: خَرَجَ
يَبْتَغِي لَنَا، ثُمَّ سَأَلَهَا عَنْ عَيْشِهِمْ وَهَيْئَتِهِمْ، فَقَالَتْ: نَحْنُ بِشَرِّ نَحْنُ فِي ضَيْقٍ وَشِدَّةٍ، فَشَكَتْ إِلَيْهِ،
قَالَ: فَإِذَا جَاءَ زَوْجُكَ فَاقْرَئِي عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَفُولِي لَهُ يُعَيِّرُ عَتَبَةَ بَابِهِ، فَلَمَّا جَاءَ إِسْمَاعِيلُ كَأَنَّهُ أَنْسَ
شَيْئًا، فَقَالَ: هَلْ جَاءَكُمْ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، جَاءَنَا شَيْخٌ كَذَا كَذَا، فَسَأَلْنَا عَنْكَ فَأَخْبَرْتُهُ، وَسَأَلَنِي
كَيْفَ عَيْشُنَا، فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّنِي فِي جَهْدٍ وَشِدَّةٍ، قَالَ: فَهَلْ أَوْصَاكَ بِشَيْءٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ
عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: عَيِّرْ عَتَبَةَ بَابِكَ، قَالَ: ذَلِكَ أَبِي، وَقَدْ أَمَرَنِي أَنْ أَفَارِقَكَ، الْحَقِّي بِأَهْلِكَ.
فَطَلَّقَهَا، وَتَزَوَّجَ مِنْهُمْ أُخْرَى، فَلَبِثَ عَنْهُمْ إِبْرَاهِيمُ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أَتَاهُمْ بَعْدُ، فَلَمْ يَجِدْهُ، فَدَخَلَ عَلَى
امْرَأَتِهِ، فَسَأَلَهَا عَنْهُ، فَقَالَتْ: خَرَجَ يَبْتَغِي لَنَا، قَالَ: كَيْفَ أَنْتُمْ؟ وَسَأَلَهَا عَنْ عَيْشِهِمْ وَهَيْئَتِهِمْ، فَقَالَتْ:
نَحْنُ بِخَيْرٍ وَسَعَةٍ، وَأَنْتِ عَلَى اللَّهِ. فَقَالَ: مَا طَعَامُكُمْ؟ قَالَتْ: اللَّحْمُ. قَالَ: فَمَا شَرَابُكُمْ؟ قَالَتْ:
الْمَاءُ. قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي اللَّحْمِ وَالْمَاءِ. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ يَوْمَئِذٍ

حُبِّ، وَلَوْ كَانَ لَهُمْ دَعَا لَهُمْ فِيهِ. قَالَ: فَهُمَا لَا يَخْلُو عَلَيْهِمَا أَحَدٌ بَعِيرٍ مَكَّةَ إِلَّا لَمْ يُؤَافِقَاهُ. قَالَ: فَإِذَا جَاءَ زَوْجُكَ فَاقْرئي عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَمُرِهِ يَثْبُتَ عَتَبَةَ بَابِهِ، فَلَمَّا جَاءَ إِسْمَاعِيلُ قَالَ: هَلْ أَتَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، أَنَا شَيْخٌ حَسَنٌ الْهَيْعَةِ، وَأَثَبْتُ عَلَيْهِ، فَسَأَلَنِي عَنْكَ فَأَخْبَرْتُهُ، فَسَأَلَنِي كَيْفَ عَيْشُنَا فَأَخْبَرْتُهُ أَنَا بِخَيْرٍ، قَالَ: فَأَوْصَاكَ بِشَيْءٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، هُوَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَأْمُرُكَ أَنْ تَثْبُتَ عَتَبَةَ بَابِكَ، قَالَ: ذَاكَ أَبِي، وَأَنْتِ الْعَتَبَةُ، أَمْرِي أَنْ أُمْسِكَ، ثُمَّ لَبِثَ عَنْهُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ وَإِسْمَاعِيلُ يَبْرِي تَبَلًّا لَهُ تَحْتَ دَوْحَةٍ قَرِيبًا مِنْ زَمْزَمَ، فَلَمَّا رَأَهُ قَامَ إِلَيْهِ، فَصَنَعَا كَمَا يَصْنَعُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ وَالْوَلَدُ بِالْوَالِدِ، ثُمَّ قَالَ: يَا إِسْمَاعِيلُ، إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِأَمْرٍ، قَالَ: فَاصْنَعْ مَا أَمَرَكَ رَبُّكَ، قَالَ: وَتُعِينُنِي؟ قَالَ: وَأُعِينُكَ، قَالَ: فَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَبْنِيَ هَا هُنَا بَيْتًا، وَأَشَارَ إِلَى أَكْمَةِ مُرْتَفِعَةٍ عَلَى مَا حَوْلَهَا، قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ رَفَعَا الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ، فَجَعَلَ إِسْمَاعِيلُ يَأْتِي بِالْحِجَارَةِ وَإِبْرَاهِيمُ يَبْنِي، حَتَّى إِذَا ارْتَفَعَ الْبِنَاءُ، جَاءَ بِهَذَا الْحَجَرِ فَوَضَعَهُ لَهُ، فَقَامَ عَلَيْهِ، وَهُوَ يَبْنِي وَإِسْمَاعِيلُ يُنَاوِلُهُ الْحِجَارَةَ، وَهُمَا يَقُولَانِ: رَبِّهِ

□ □ □ □ □

1383.3364. Ибн Аббос розияллоху анхумо айтади:

«Аёлларнинг минтақ* тутиши биринчи бўлиб Исмоилнинг онаси тарафидан бўлган. У изини Сорага кўрсатмаслик учун минтақ тутган эди. Кейин Иброҳим уни ва унинг фарзанди Исмоилни олиб келиб, Байтнинг ёнига, улкан дарахт олдига - масжиднинг тепа томонидаги Замзамнинг устига қўйди. У уни эмизар эди. У пайтлар Маккада на бирор одам, на сув бор эди. Икковларини ўша ерга қўйди ва олдиларига бир халта хурмо ҳамда бир сувдонда сув қўйди. Кейин Иброҳим йўлга тушмоқчи бўлиб, ортига отланган эди, Исмоилнинг онаси унга эргашиб: «Эй Иброҳим! Бизларни на бир инсон, на бир нарса бор бу водийга ташлаб, қаерга кетяпсиз?» деди. У буни унга бир неча марта айтди. (Иброҳим) эса унга қарамай туриб олди. (Ҳожар) унга: «Буни сизга Аллоҳ буюрдими?» деди. У: «Ҳа», деди. (Ҳожар:) «У ҳолда У Зот бизни зое қилмайди», деб, сўнг ортига қайтди. Иброҳим йўлга тушди. Ниҳоят, улар кўрмайдиган жойга - довонга етганида Байт томонга юзланди. Кейин қўлини кўтариб, ушбу сўзларни айтиб, дуо қилди: **«Роббимиз, ҳақиқатда, мен ўз зурриётимни Байтул Ҳароминг ёнига, гиёҳсиз водийга жойлаштирдим, намозни тўқис адо этишлари учун, Роббимиз. Бас, Ўзинг одамлардан баъзиларининг қалбларини уларга**

талпинадиган қилгин ва уларни мевалардан ризклантиргин. Шояд, шукр қилсалар».

Исмоилнинг онаси Исмоилни эмизиб, ҳалиги сувдан ича бошлади. Ниҳоят, сувдондаги сув тугагач, чанқай бошлади. Ўғли ҳам чанқади. (Ҳожар) унинг буралаётганини [ёки ўзини ерга ураётганини] кўриб, бунга қараб туришга чидай олмай, юра бошлади. Сафонинг ўша ерда ўзига энг яқин тоғ эканини кўриб, унинг устига чиқиб, турди. Кейин бирор кишини кўриб қолармиканман деб, водийга қаради. Ҳеч кимни кўрмади. Сафодан тушди. Ниҳоят, водийга етганида кўйлагининг этагини кўтарди-да, оғир аҳволга тушган инсон югуришидек югура кетди. Ҳатто водийдан ўтиб кетди. Кейин Марвага келиб, унинг устига чиқиб турди ва бирор кишини кўриб қолармиканман деб қаради. Ҳеч кимни кўрмади. Етти марта шундай қилди - Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: **«Одамларнинг шу иккиси (Сафо-Марва) орасида саъй қилишлари шундан»**, деган эдилар. - Марванинг устига чиққанда бир овоз эшитди. Ўзига ўзи «Жим тур», деди-да, қулоқ тутди, яна эшитди. «Эшиттириб бўлдинг, агар сенда бирор ёрдам бўлса...» деди. Қараса, Замзамнинг ўрнида фаришта турибди. У товони билан [ёки қаноти билан] кавлади, ниҳоят, сув чиқди. (Ҳожар) буни қўли билан мана бундай қилиб ҳовуз қила бошлади. Сўнг сувдонига сувдан ҳовучлаб қуя бошлади. Ҳар ҳовучлаб олганидан кейин, у отилиб чиқар эди. - Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: **«Аллоҳ Исмоилнинг онасини раҳматига олсин, Замзамни қўйиб берганида эди, [ёки сувдан ҳовучлаб олмаганида эди] Замзам оқар булоқ бўлар эди»**, деган эдилар. - У ундан ичди ва боласини эмизди. Фаришта унга: «Зое бўлишдан кўрқманглар. Чунки мана шу ерда Аллоҳнинг уйи бўлади, (уни) шу бола ва унинг отаси қуради. Албатта, Аллоҳ унинг аҳлини зое қилмайди», деди.

Байт ердан кўтарилган, худди тепалик каби эди. Селлар келиб, унинг ўнгидан ва чапидан олар эди. У ана шу аҳволда экан, уларнинг олдига Журхумдан* йўловчилар [ёки Журхумдан бир оила] Кадо* йўлидан юриб келиб қолишди ва Макканинг пастига тушишди. Улар айланаётган қушни кўриб қолишди. «Бу қуш сувнинг устида айланяпти. Аниқ биламизки, бу водийда сув йўқ», дейишди. Бир ё икки чопар юборишди. Қарашса, сув. Ортга қайтиб, уларга сувнинг хабарини беришди. Шунда улар келишди. Исмоилнинг онаси сув олдида эди. Улар: «Ёнингга тушишимизга изн берасанми?» дейишди. У: «Ҳа, лекин сувда сизларнинг ҳаққингиз йўқ», деди. Улар: «Хўп», дейишди - Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: **«Исмоилнинг онаси унс-улфат истаб турганида у (киши) уни учратди»**, деганлар. - Улар тушишди ва ўз аҳлларига одам юборишди. Улар ҳам булар билан бирга тушишди. Ниҳоят, бу ерда улардан оилалар пайдо бўлди.

Бола улғайиб, улардан арабчани ўрганди. Улғайганда уларни ўзига ром қилди ва уларга ёқиб қолди. У вояга етгач, уни ўзларидан бир аёлга уйлаб қўйишди. (Кейинроқ) Исмоилнинг онаси вафот этди.

Исмоил уйлангач, Иброҳим ўзи ташлаб келган кишиларни кўргани келиб, Исмоилни топмади. Аёлидан уни сўради. У: «Биз учун (ризқ) излаб чиқиб кетган», деди. Кейин ундан тирикчиликлари ва аҳволлари ҳақида сўраган эди, «Биз ёмон аҳволдамиз. Тангчилик, қийинчиликдамиз», деб унга шикоят қилди. У: «Эринг келса, унга салом айт. Унга айтгинки, эшигининг остонасини ўзгартирсин», деди. Исмоил келгач, ниманидир сезгандек бўлди. «Олдингизга бирор киши келдими?» деди. У: «Ҳа. Шундай-шундай бир чол келди. Биздан сен ҳақингда сўраган эди, унга айтдим. Тирикчилигимиз қандайлиги ҳақида сўраган эди, машаққат ва қийинчиликда эканимизни айтдим», деди. «Сенга бирор тавсия айтдимми?» деди. У: «Ҳа. Сенга салом айтишимни буюрди ва айтдики, эшигининг остонасини ўзгартирар экансан», деди. «Ўша менинг отам. Менга сендан ажралишни буюрибдилар, аҳлингга боравер», деди-да, уни талоқ қилди ва улардан яна бир аёлга уйланди.

Иброҳим улардан узоқда Аллоҳ хоҳлаганча юрди. Кейин уларнинг олдига келди. Яна уни топмади. Аёлининг олдига кириб, уни сўради. «Биз учун (ризқ) излаб чиқиб кетган», деди у. «Ўзларинг қалайсизлар?» деб ундан тирикчиликлари ва аҳволлари ҳақида сўради. У: «Биз яхшилик ва кенгчиликдамиз», деди ва Аллоҳга ҳамду сано айтди. «Егулигингиз нима?» деди. «Гўшт», деди. «Ичимлигингиз нима?» деди. «Сув», деди. «Аллоҳим! Улар учун гўштга ҳам, сувга ҳам барака бер», деди - Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: **«Ўша кунда уларда дон йўқ эди. Агар бўлганида, улар учун унга ҳам дуо қилган бўлар эди»**, деганлар. Шу боис Маккадан бошқа ерда бирор киши фақат шу иккисини (гўшт ва сувни) еса, булар унга (мизожига) тўғри келмайди. - «Эринг келса, унга салом айт ва унга буюрки, эшигининг остонасини маҳкам қилсин», деди.

Исмоил келгач: «Олдингизга бирор киши келдими?» деди. (Аёли): «Ҳа, олдимизга бир хушсурат чол келди - яъни уни мақтади, - мендан сен ҳақингда сўраган эди, унга айтдим. Мендан тирикчилигимиз қандайлиги ҳақида сўраган эди, унга яхшиликда эканимизни айтдим», деди. «Сенга бирор тавсия айтдимми?» деди. У: «Ҳа, сенга салом айтди ва сенга эшигининг остонасини маҳкам қилишни буюрди», деди. «Ўша менинг отам. «Остона» сенсан, менга сени маҳкам тутишимни буюрибдилар», деди у.

Кейин (Иброҳим) улардан узоқда Аллоҳ хоҳлаганча юриб, шундан кейин келди. Исмоил Замзам яқинидаги улкан дарахт олдида ўқини учлаётган эди. Уни кўргач, ўрнидан турди. Икковлари ота болага, бола отага қиладиган муомалани қилишди. Сўнгра: «Эй Исмоил, Аллоҳ менга бир иш буюрди», деди. У: «Роббингиз буюрганини қилинг», деди. «Менга ёрдам берасанми?» деди. «Сизга ёрдам бераман», деди. У бир баланд қумтепага, унинг (тепаликнинг) атрофига ишора қилиб: «Аллоҳ менга мана шу ерга бир уй қуришни буюрди», деди. Ўшанда Байтнинг пойдеворларини кўтаришди. Исмоил тош келтирар, Иброҳим бинони қуради эди. Охири бино кўтарилгач,

(Исмоил) мана бу тошни олиб келиб, унинг учун қўйиб берди. (Иброҳим) ўшанинг устида туриб, қурар эди. Исмоил унга тошни олиб бериб турар эди. Икковлари ҳам **«Роббимиз! Бизлардан қабул қил! Албатта, Сен ўта эшитувчи, ўта билувчисан»**, дейишар эди. Улар Байтни айланасига қура бошлашди. Икковлари ҳам **«Роббимиз! Бизлардан қабул қил! Албатта, Сен ўта эшитувчи, ўта билувчисан»**, дейишар эди».

* «Минтақ» - тананинг пастки қисмига ўраб олинадиган изор каби кийим. У аввалда худди пешбанд сингари хизмат вақтида кийиладиган аёллар кийими бўлган. Хожар онамиз Сора онамизнинг рашкини пасайтириш мақсадида ўзини унинг хизматига шай қилиб кўрсатиш, ўзини унинг олдида хизматкордек тутиш учун минтақ тутган.

* Журхум - қадимий араб сулолаларидан. Улар асли яманлик бўлган.

* Кадо - Маккадаги юқори доvon қирғоғидаги тоғ. Баъзан мазкур доvonнинг ўзи ҳам шу ном билан номланган.

Манба: hadis.islom.uz

